

аналогом П(С)БО 30 «Біологічні активи». Однак, на практиці інформацію про ринкові ціни бухгалтерам одержати важко. Інша ситуація, коли такою інформацією сільськогосподарські підприємства забезпечував централізований моніторинг агропродовольчого ринку.

Посилення дієвості та достовірності інформації по системі статистичної звітності домогосподарств вбачається в удосконаленні методології, методик таких спостережень, розширенні числа респондентів не тільки серед сільського населення, але й міських жителів, що виробляють і споживають продукцію з дачних садиб (ділянок). Отже, можна стверджувати, що важливою складовою моніторингу ринку сільськогосподарської продукції є найповніше використання для моніторингу бухгалтерської, статистичної та адміністративної звітності підприємств і статистичних спостережень домогосподарств населення.

Література:

1. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року, Закон України від 18.10.2005 р. № 2982-IV: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2982-15>

2. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 19.12.2007 р. № 1158: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minagro.gov.ua/files/00003800/Dergavna_cil27ova_programa.doc.

3. Державний комітет статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Саблук П.Т. Основні напрямки удосконалення державної аграрної політики в Україні / Саблук П.Т., Лузан Ю.Я. // Економіка АПК. – 2011. - № 5. - С. 3-16.

5. Міністерство аграрної політики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>.

6. Месель-Веселяк В. Я. Напрямки забезпечення конкурентоспроможності аграрного виробництва / Месель-Веселяк В. Я. // Економіка АПК. – 2009. - №.10 – С. 7-14.

Рецензент – д. е. н., професор Савчук В. К.

УДК 339.5

СВІТОВИЙ ЕКСПОРТ ПРОДОВОЛЬСТВА: ТРЕНДИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

*Чириченко Ю. В., д.е.н., доцент
Академія митної служби України*

Досліджено окремі аспекти щодо динаміки, структури, глобальних факторів та головних чинників світового експорту продовольчої продукції. Також, проаналізовано відповідність результатів цієї торгівлі Цілям Розвитку Тисячоліття. Прогнозовані загальні тренди та перспективи розвитку світового продовольчого ринку, що дозволяють визначити його майбутню роль у світових економічних процесах.

Separate aspects about the dynamics, structure, global factors and main causes of world exports of food products were studied. Also, the agreement of the results of this trade to the Millennium Development Goals has been analyzed. General trends and development prospects of the global food market, allowing to predict its future role in global economic processes have been identified.

Постановка проблеми. У відповідності до Цілей Розвитку Тисячоліття [1, 2] однією з найбільш актуальних світових проблем, що потребує невідкладного вирішення в інтересах усієї міжнародної спільноти, є світова продовольча проблема.

В умовах посилення економічної конкуренції, зростання населення, нерівномірного розподілу природних ресурсів, різного рівня соціально-економічного розвитку, що мають місце в більшості країн світу, виникає нагальна необхідність розробки та інтеграції у світовий економічний простір, реальних механізмів вирішення продовольчих питань.

Враховуючи ті обставини, що у різних країнах світу на одну особу припадає різна частка природних та інших ресурсів, що можуть бути використані для виробництва продовольства, наявності певної спеціалізації країн з сільськогосподарського виробництва, їх різних конкурентних переваг на продовольчому ринку, одним із найкращих шляхів забезпечення населення продовольчою продукцією залишається експорт продовольства.

При цьому, актуальності набуває постійний моніторинг та вивчення сучасних особливостей світового експорту продовольства, його неухильний розвиток та вдосконалення.

Саме пошук шляхів такого розвитку, його оптимізація, уявляється для нас важливою науковою проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням стратегічного розвитку продовольчого ринку присвячені праці Амбросова В.Я., Березіна О.В., Бондаря В.С., Борщевського П.П., Бутнік-Сіверського О.Б., Варченко О.М., Гойчук О.І., Гончара А.Ф., Гудзинського О.Д., Дейнеко Л.В., Заїнчковського А.О., Калінчика М.В., Кухти В.Г., Крисанова Д., Лисецького А.С., Лиськова В.В., Макаренка П.М., Мармуль Л.О., Мельника Л.Ю., Мостенської Т.Л., Олійника О.В., Осадчука В., Панасюка Б.Я., Пасхавера Б., Плаксієнка В.Я., Саблука П.Т., Сичевського М.П., Сологуб О.П., Топіхи В.І., Фурси А.В., Чернюк Л.Г., Шебаніної О.В.

Однак, незважаючи на суттєву активізацію наукових розробок щодо різнопланового вирішення продовольчих питань, відмітимо як незадовільний існуючий у сучасному світі стан справ щодо вирішення продовольчої проблематики. Таким чином, не використовується у повному обсязі наявний потенціал глобального злагодженого суспільного економічного розвитку, що потребує постійного моніторингу і вивчення, та залишається актуальним наступне завдання дослідження.

Постановка завдання. Метою роботи є визначення і аналіз трендів та перспектив розвитку процесів світового експорту продовольства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потрібно зазначити, що ситуація, яка склалася у світі щодо розвитку сільського господарства та забезпечення продовольством характеризується постійним зростанням і волатильністю світових цін на харчові продукти, а також тривалим голодом і недоїданням у багатьох частинах світу.

Так, за даними останнього річного звіту Продовольчої і сільськогосподарської організації Організації Об'єднаних Націй, що має назву: «Стан справ в області продовольства і сільського господарства 2012: інвестування в сільське господарство заради покращення майбутнього», має місце стабільне зростання цін на продовольчу продукцію.

У зазначеному звіті відмічається, що після того як у ході вісімдесятих і дев'яностих років минулого сторіччя світові ціни на продукти харчування в ре-

альному вираженні знижувалися, в 2002 році вони почали зростати, а вже у 2011 році Індекс продовольчих цін (ІСЦ) ФАО більш ніж у два рази перевищив показники 2000-2002 років [3, С. 99].

Відмітимо, що Захід високого рівня щодо продовольчої нестабільності цін і ролі спекуляції, який відбувся 6 липня 2012 р. у штаб-квартирі ФАО в Римі, висловив стурбованість підвищенням світових цін на продовольство та підготував технічний документ щодо продовольчої нестабільності цін і ролі спекуляції, в якому розраховано Індекс продовольчих цін, складений за даними Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО - англ. Food and Agriculture Organization, FAO), який наведено на рис. 1 [4].

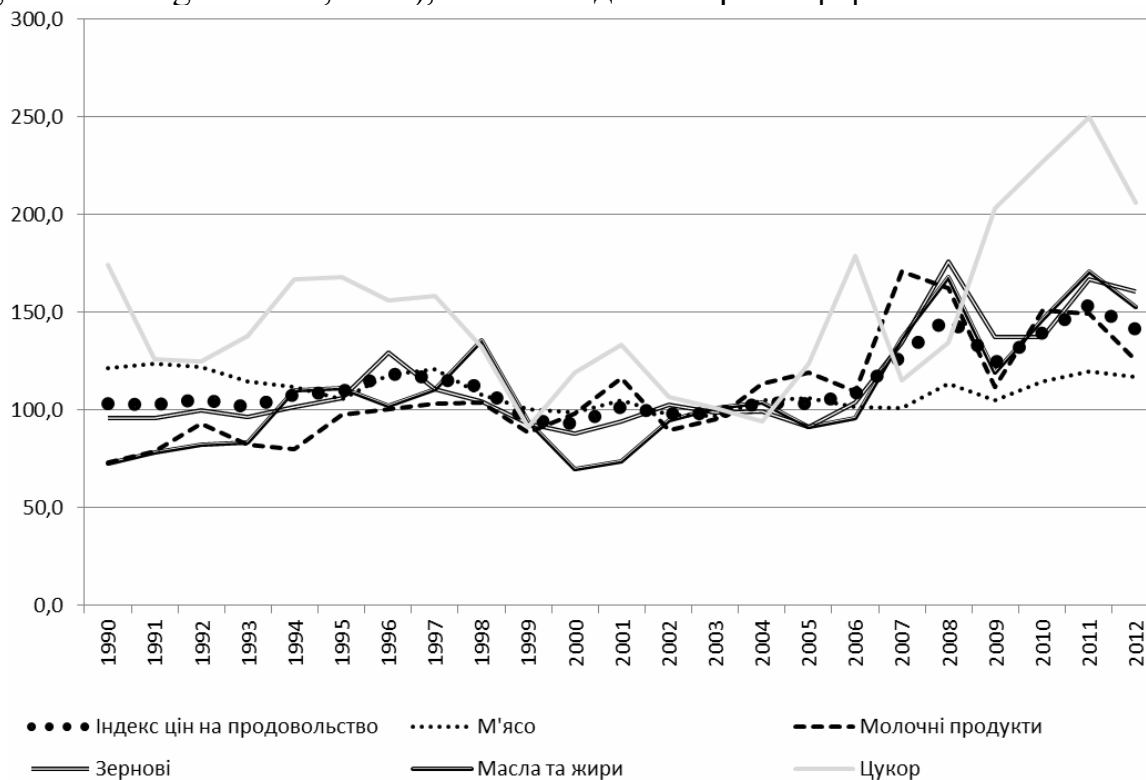

Рис. 1. Індекс продовольчих цін ФАО

Складено за матеріалами [4]

Отже, перший загальний тренд стосовно експорту продовольчої продукції відображує зростання цін на продовольство. У ринковій економіці, що відіграє роль «золотого стандарту» в сучасному світі, ціни, як правило, відображують взаємопов'язаний стан попиту і пропозиції на певні види продуктів. У зв'язку із цим відмітимо, що попит на продовольство є цілком передбачуваною функцією від кількісних та структурних показників щодо популяції населення, адже потреба у споживанні їжі відноситься до фізіологічної групи потреб людини і зумовлена необхідністю підтримувати обмін речовин у її організмі.

Враховуючи вищевикладене потрібно відмітити, що добова потреба дорослого населення у білках, жирах, вуглеводах та енергії визначається окремо для різних категорій населення (чоловіки, жінки) з урахуванням груп за інтенсивністю праці відповідно межі від 2000 до 3500 кілокалорій (наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18 листопада 1999 року № 272) [5].

Показники достатності споживання продуктів харчування на особу на рік становлять:

- Хліб і хлібопродукти (у перерахунку на борошно) - 101,0 кг.;
- М'ясо і м'ясопродукти (у перерахунку на м'ясо) - 80,0 кг.;
- Молоко і молокопродукти (у перерахунку на молоко) - 380,0 кг.;
- Риба і рибопродукти - 20,0 кг.;
- Яйця - 290 шт.;
- Овочі та баштанні - 161,0 кг.;
- Плоди, ягоди та виноград - 90,0 кг.;
- Картопля - 124,0 кг.;
- Цукор - 38,0 кг.;
- Олія рослинна всіх видів - 13,0 кг. [6].

Таким чином, зростання попиту на продовольчу продукцію зумовлене зростанням загальної популяції населення планети. Дійсно, адже за статистичною інформацією, зібраною Відділом народонаселення Департаменту з економічних і соціальних питань Організації Об'єднаних Націй (United Nations Department of Economic and Social Affairs Population Division) та прогнозам, відображеним у фінальному звіті цієї організації «Перспективи урбанізації в світі в 2011 році. Остаточний звіт з таблицями додатків» (World Urbanization Prospects, the 2011 Revision. Final Report with Annex Tables) населення планети збільшиться з 2532229,236 тис. осіб у 1950 р. до 9306127,98 тис. осіб у 2050 р. [7, С. 156]. Графік зростання загальної популяції населення планети представлено на рис. 2.

У зв'язку із вищевикладеним, важливим представляється той факт, що виділені за градацією ООН розвинуті регіони (More developed regions), менш розвинуті регіони (Less developed regions) та найменш розвинуті країни (Least developed countries) стосовно зростання загальної популяції населення рухаються у різних трендах. Причому, найбільш швидко зростає населення менш розвинутих регіонів за винятком 48 найбідніших та найменш розвинених країн світу, рис. 3.

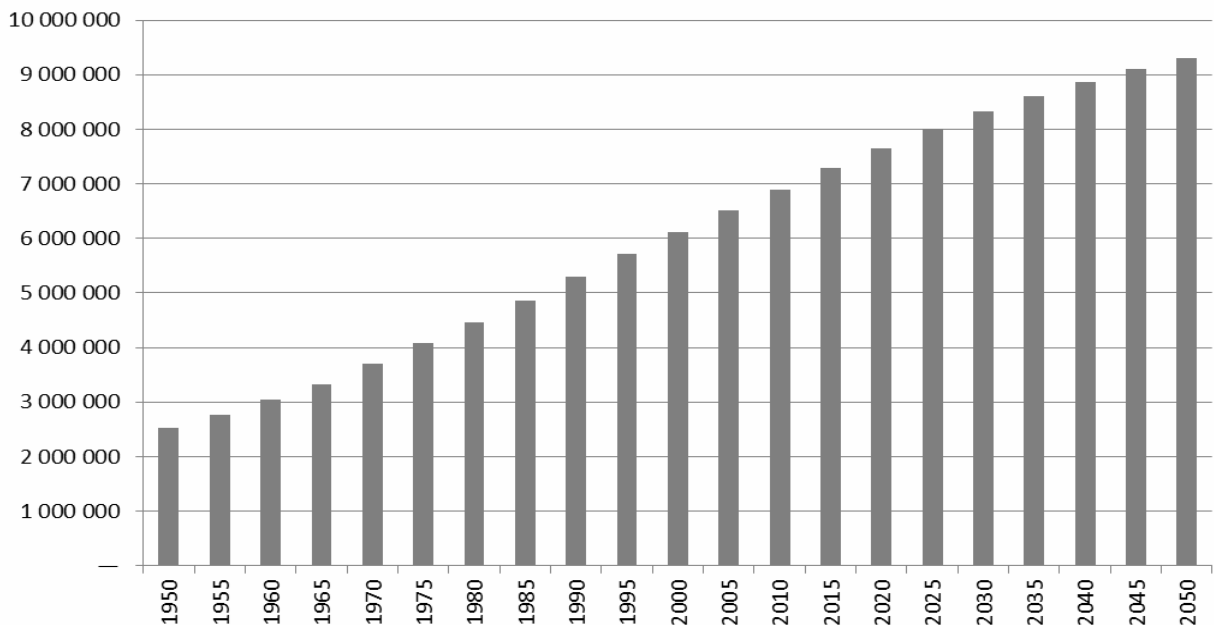

Рис. 2. Графік зростання загальної популяції населення планети, тис. осіб
Складено за матеріалами [7]

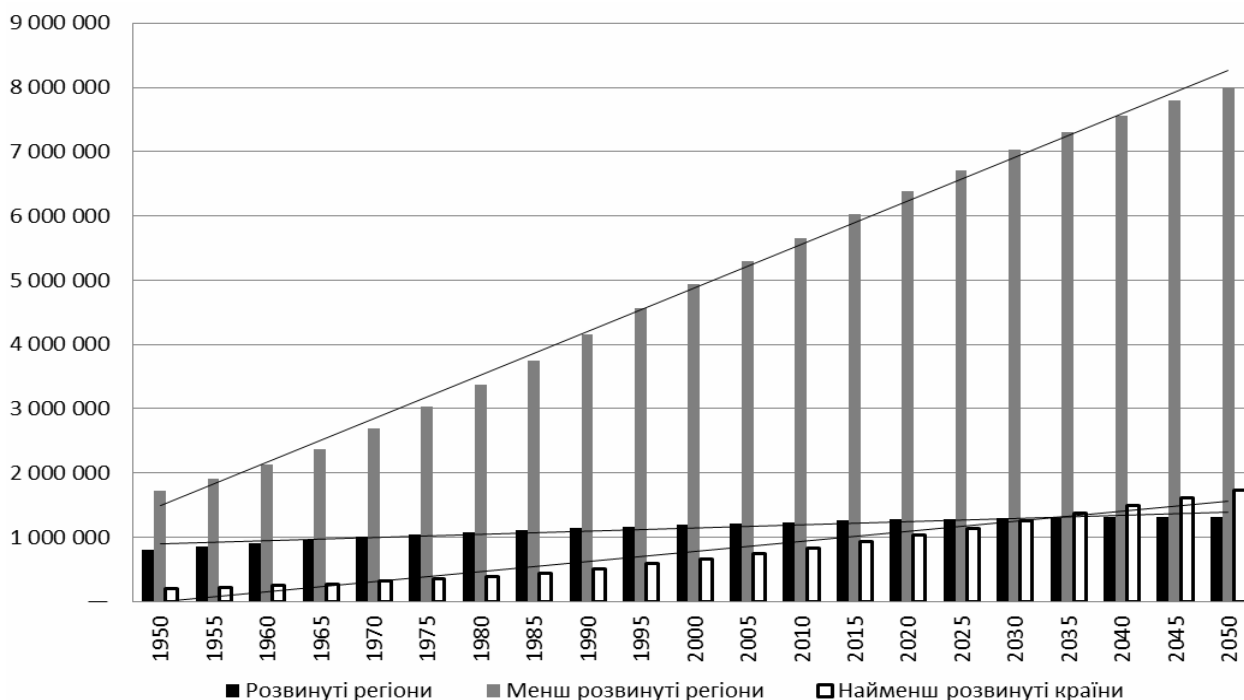

Рис. 3. Графік та тренди зростання загальної популяції населення планети у розрізі регіонів, тис. осіб

Складено за матеріалами [7]

Як бачимо, населення планети неухильно зростає, а виробництво продовольства інколи не може встигнути за його споживанням, адже ресурсна база такого виробництва, незважаючи на постійне вдосконалення технологій, залишається майже незмінною.

Мова йде про природні ресурси, такі як земля, вода, повітря – ресурси, необхідні для виробництва продовольчої продукції. Окрім цього, на фоні постійного виснаження не відновлюваних природних ресурсів – енергоносіїв зростає обсяг виробництва біопального, ресурсною базою якого виступають природні ресурси, що можуть використовуватися для виробництва продовольчої продукції.

Таким чином, темпи зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції інколи відстають від темпів збільшення потреб на цю продукцію з боку населення, що неухильно зростає, хоча у загальних показниках ситуація із виробництвом сільськогосподарської продукції протягом останнього десятиліття виглядає достатньо стабільно, про що свідчать середньорічні показники зростання світового виробництва сільськогосподарської продукції у відсотках наведені у табл. 1.

Однак, на нашу думку у цьому контексті слід відмітити вже визначене нами стрімке зростання цін на продовольство, що інколи навіть за умови наявності продовольчої продукції на ринку робить її недоступною для певних верств населення. Підсумовуючи вищевикладене, важливою можливістю для вирішення продовольчої проблеми та задоволення все зростаючого попиту на продовольчу продукцію в умовах, коли в одних регіонах світу відбувається перевиробництво продовольчої продукції а в інших спостерігається його нестача, залишається експорт продовольства.

**Середньорічні показники зростання виробництва
сільськогосподарської продукції у світі, %.**

	1961-1970 pp.	1971-1980 pp.	1981-1990 pp.	1991-2000 pp.	2001-2010 pp.
Сільське господарство у цілому:					
Виробництво у цілому	2,7	2,4	2,3	2,5	2,6
Виробництво на одну особу	0,7	0,6	0,6	1	1,4
Рослинництво:					
Виробництво у цілому	2,7	2,4	2,3	2,5	2,6
Виробництво на одну особу	0,9	0,4	0,3	1,1	1,5
Тваринництво:					
Виробництво у цілому	2,9	2,5	2,4	2,2	2,2
Виробництво на одну особу	0,9	0,6	0,7	0,7	1

Джерело: [3, с. 101]

Динаміка зазначеного експорту відображена на рис. 4.

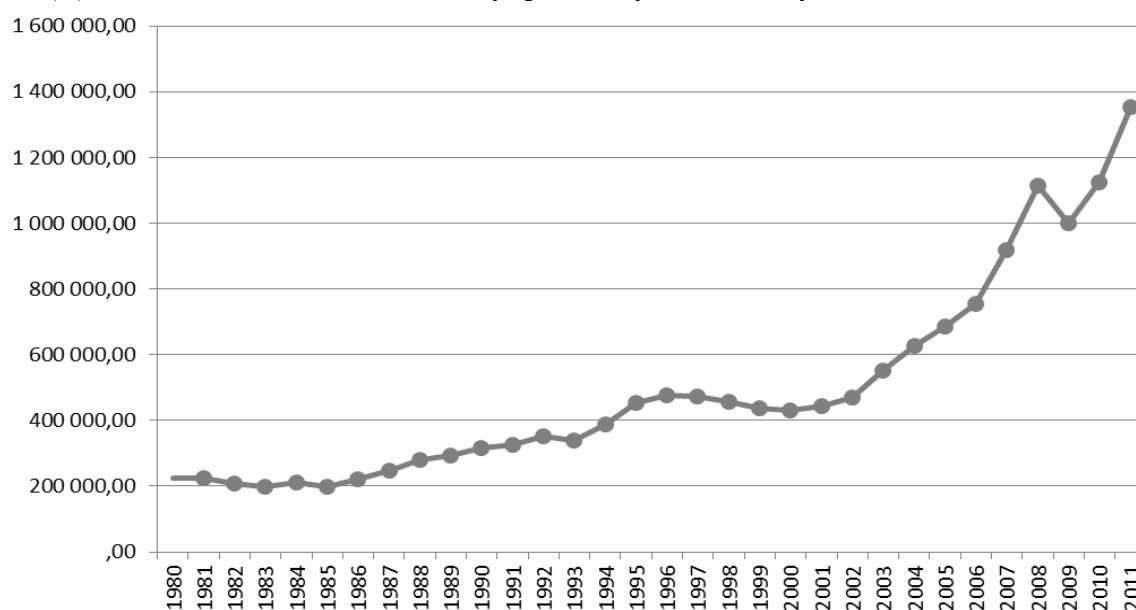

Рис. 4. Динаміка світового експорту продовольчої продукції, млн. дол. США
Складено за матеріалами [8]

Потрібно зазначити, що структура міжнародної торгівлі продовольчою продукцією, яка досить репрезентативно відображена у останньому профільному статистичному річному звіті СОТ [5, С. 54, 72, 74, 75, 204], також спонукає до висновку про необхідність подальшого розвитку експорту продовольчої продукції, адже на нашу думку, географічна структура сучасного експорту не повністю відповідає Цілям Розвитку Тисячоліття та потребує вдосконалення.

Дійсно, якщо з 1356 млрд. дол. США у 2011 році Європа експортувала продовольства на 569 млрд. дол. США, то 444 млрд. дол. США, тобто 81, 2%

припадає саме на експорту у європейські країни. Для Азії та Північної Америки цей показник такого «внутрішнього» експорту сягає відповідно 55,7% та 47,1%. Однак, для Південної Америки і Африки показник «внутрішнього» експорту продовольства складає лише 14,5% та 21,0% [8, С. 72] при тому, що загальний стан продовольчої забезпеченості, зокрема, Африки в цілому слід вважати найгіршим на планеті.

Додамо, що з 47 млрд. дол. США загального експорту продовольства, Африка забезпечує лише 3,4 % загального світового експорту і це при тому, що з 6,91 млрд. світового населення у 2011 році на цьому континенті мешкало 1,046 млрд. осіб а у 2030 та 2050 роках ця кількість за даними ООН буде складати відповідно 1,562 та 2,192 млрд. осіб [4, С 12].

Таким чином, нами встановлено суто економічну причину сучасної світової продовольчої проблеми. При загальній наявності необхідної кількості продовольчої продукції бідні країни не лише не можуть дозволити собі імпортувати необхідну кількість продовольства, а навіть вимушені експортувати продовольство, незважаючи на власні потреби.

Вважаємо, що у випадку відсутності зовнішніх впливів на стан справ щодо експорту продовольчої продукції, таких як неринкові заходи державного та наддержавного регулювання, чи суттєвих «проривів» в плані вдосконалення або здешевлення технологій виробництва продовольчої продукції, визначені нами тенденції та тренди мають розвиватися протягом найближчих десятиліть, адже вони мають достатньо стабільну природу.

Таким чином, проведений у нашій роботі аналіз тенденцій та перспектив розвитку світового експорту продовольчої продукції дозволив дійти наступних висновків.

Висновки. Має місце зростання цін на продовольство. Зростання попиту на продовольчу продукцію зумовлене зростанням загальної популяції населення планети. Ресурсна база виробництва продовольчої продукції, незважаючи на постійне вдосконалення технологій, залишається майже незмінною. Навіть за умови наявності продовольчої продукції на ринку, вона може залишатися недостатньою для певних верств населення.

Важливою можливістю для вирішення продовольчої проблеми та задоволення все зростаючого попиту на продовольчу продукцію в умовах, коли в одних регіонах світу відбувається перевиробництво продовольчої продукції а в інших спостерігається його нестача, залишається експорт продовольства.

Географічна структура сучасного експорту не повністю відповідає Цілям Розвитку Тисячоліття та потребує вдосконалення. Сучасна світова продовольча проблема має суто економічну причину.

У випадку відсутності зовнішніх впливів на стан справ щодо експорту продовольчої продукції, таких як неринкові заходи державного та наддержавного регулювання, чи суттєвих «проривів» в плані вдосконалення або здешевлення технологій виробництва продовольчої продукції, визначені нами тенденції та тренди мають розвиватися протягом найближчих десятиліть.

Література:

1. Цілі Розвитку Тисячоліття / Офіційний сайт Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) в Україні. – Режим доступу: <http://www.undp.org.ua/>.

2. Декларація Тисячоліття Організації Об'єднаних Націй / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_621.
3. The state of food and agriculture 2012: investing in agriculture for a better future / Food and agriculture organization of the United Nations. – Rome: Economic and Social Development Department, 2012 – 165 p.
4. Trade and markets: Key publications. Food and Agriculture Organization / Офіційний сайт Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН. – Режим доступу: <http://www.fao.org/economic/est/issues/volatility/en/>.
5. Інтерактивна база законодавчих та нормативних документів Верховної Ради України / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/>.
6. "Ризики світової продовольчої кризи та виклики для України". Аналітична записка / Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/401/>.
7. World Urbanization Prospects, the 2011 Revision. Final Report with Annex Tables / United Nations. – New York, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2012 – 302 p.
8. International Trade Statistics 2012 / World Trade Organization. – Switzerland: WTO Publications, 2012. – 269 p.
9. Research and analysis World Trade Report 2012 Trade and public policies: A closer look at non-tariff measures in the 21st century / World Trade Organization. – Switzerland: WTO Publications, 2012. – 247 p.
10. Annual report 2011: Export impact for good / International Trade Centre/ - International Trade Centre Publications, 2012. – 94 p.
11. International Trade and Market Access Data / Статистичний портал. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. – Режим доступу: http://www.wto.org/english/res_e/statistics_e/.
12. Чириченко Ю.В. Генезис парадигм світової продовольчої політики / Ю.В. Чириченко // Вісник Академії митної служби України. – Дніпропетровськ : АМСУ, 2010. – № 2 (44). – С. 85–94.
13. Чириченко Ю.В. Ієрархічна структура екзогенних та ендемогенних інституціональних продовольчих потреб / Ю.В. Чириченко // Культура народів Причорномор'я. – Сімферополь, 2011. – № 209. – С. 82–84.

Рецензент – д.е.н., професор Плаксієнко В. Я.

УДК: 631.11:[322.33+658.27](477.54)

ЗЕМЕЛЬНО-РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СІЛЬСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Шелудько В. М., аспірант

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

У статті розглянуто проблеми використання земельно-ресурсного потенціалу в сільському господарстві Харківської області на сучасному етапі аграрної реформи.

The problems of national land - resources influence on the profitability of agrarian enterprises at the modern stage of Kharkiv region of agrarian reform are considered in the paper.

Постановка проблеми. Основними чинниками у виробництві сільськогосподарської продукції та забезпеченні продовольчої безпеки країни є ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств. Забезпеченість підприємства ресурсами визначає напрямок його діяльності, розмір виробництва, та, у зв'язку з цим, має прямий вплив на ефективність виробництва в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні аспекти формування, забезпечення та оцінки земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств присвятили свої праці відомі вітчизняні вчені-